

Van Den Herd

tijdschrift

van de

HEEMKUNDEKRING DE HEERLIJKHEID OIRSCHOT

=====
Jaargang 15 nummer 2 - juni 2008
=====

Redactie: Clari van Esch-van Hout

Straten 16
tel. 575260

Hanneke v.d.Bogaart-Vugts

Molenstraat 12
tel. 572221

Ans Verhouden - Vermeulen

Snellaertsstraat 16
tel. 572303

Overname van artikelen is toegestaan met bronvermelding.

ISSN 1387 - 2060

Openstelling heemkamer

Sint Jorishof 51a

5688 BL Oirschot

Gedurende de zomertijd: maandagavond van 19.00-21.00 uur

Gedurende de wintertijd: maandagmiddag van 14.00-16.00 uur

In de vakantiemaanden juli en augustus is de heemkamer alleen na afspraak geopend.

Kopij voor de volgende uitgave kunt u tot 1 september 2008 aanleveren.

De redactie kan de historische juistheid van de inhoud van de artikelen niet in alle gevallen controleren; eventuele onjuistheden zijn voor rekening van de auteur.

MIDDAGEXCURSIE EINDHOVEN

Op vrijdag 23 mei j.l. zijn wij, overtuigde plattelanders, naar de grote stad getrokken. Eindhoven, om precies te zijn, en het doel was een archeologische wandeling in het kader van de kleine excursie. Nou kom ik niet hier uit de buurt en ik had altijd geloofd dat Eindhoven uit twee krotten en zes gehuchten bestond totdat ene Anton Philips het licht zag. Dus was het een hele schok om te leren dat Eindhoven in de middeleeuwen al stadsrechten had.

Verzamelen bij het VVV

In de schaduw van 's lands grootste transistorradio, het tegenwoordig monumentale station, kwamen we bij het VVV kantoortje bijeen, alwaar onze gids, Anke uit Son, zich al gauw bij ons voegde. Het klikte meteen met deze zeer enthousiaste maar ook zeer goed onderlegde dame. We gingen vrijwel direct op pad naar de grote bouwput vóór de Piazza waar helaas geen bodemvondsten meer te zien waren. Maar de schutting om die bouwput was rijkelijk voorzien van foto's, tekeningen en teksten die de geschiedenis van de Lichtstad verhaalden. Weer een schok, nu om me te realiseren dat

Eindhoven eigenlijk maar een klein stadjes was geweest tot het de omliggende gemeenten begon op te slokken. Niet veel groter, misschien zelfs kleiner, dan het toenmalige Oirschot. En dat was niet de enige vergelijking met ons dorp die op die zonovergoten middag gemaakt werd. Overigens tot vermaak van onze gids.

Na de bouwput werden we door het winkelend publiek meegetroond door één van de twee oorspronkelijke straten van het middeleeuwse Eindhoven, daarna schuin over de Markt (waaronder zich nog schuilkelders uit de Koude Oorlog bevinden) en op naar waar ooit het kasteel Ravensdonck stond. Vervolgens beenden we naar het klooster Mariënhage, dat voor mij de aangenaamste verrassing van de dag was. Er werd aan de stadskant volop gebouwd, maar de achterzijde was nog prachtig authentiek en zou in ons dorp niet misstaan. Ook de gebouwen langs de Dommel waren zeer interessant, hoewel van een veel latere bouwstijl. Jezus de Waaghals stond hoog boven het hele complex te kijken hoe we daarna terugliepen naar de Markt, om onze dorst te lessen bij Meneer Frits. Ondanks de waarschuwing van onze gids dat bier schadelijk was voor het loopvermogen, ruilden toch menig lid zijn koffie in voor een fris glas gerstenat. De appelpunten werden echter niet ingeruild en vonden snel onderdak in de hongerige magen.

Maar lang verpozen mochten we niet: op naar het Archeologisch Centrum, alwaar we warm welkom werden geheten door stadsarcheoloog en oude bekende van onze Heemkundekring, Nico Arts. Iedereen was daar natuurlijk vol van de ontdekking van het dorp uit de Bronstijd op Ekkersrijt. Weer een schok, ditmaal om te zien hoeveel werk er nog ligt, hoe primitief het onderkomen is, maar ook hoeveel waardevols er door deze enthousiaste mensen wordt gepreserveerd. Schedels, dierenskeletten en zoveel scherven dat ze daar wel gruwelijk veel geluk moeten hebben. Met moeite kon gids Anke Nico tot zwijgen krijgen en ons tot vertrek, maar ze wilden ons vóór we de terugtocht zouden aanvaarden nog even de graven laten zien op het voorplein van de Catharina kerk. En daar, op de trappen

van het 19^e eeuwse godshuis en op de crypte van zijn middeleeuwse voorganger, namen we afscheid van onze gids.

Nico Arts legt uit in de schervenkamer

Eindhoven blijkt dus veel meer te bieden te hebben dan trendy winkels en leegstaande fabrieken, zo was me opgevallen. Wat me nog meer was opgevallen: dat onze leden zoveel kennis hebben van prehistorie, middeleeuwen en moderne geschiedenis. Ze zijn niet van gisteren, maar ze weten er wel alles van. Op zo'n moment ben je trots om voorzitter te zijn van zo'n enthousiaste en kundige club.

Een klein excursie met een grote invulling. Alleen jammer dat Simon van der Steen, de organisator van de dag, er zelf niet bij kon zijn. Hopelijk wel op zaterdag 28 juni, als we op 'grote excursie' gaan.

Arthur de Vries

II. FAMILIE BERNAERTS/ VAN ACHEL/ DE KETELAER

In de vorige aflevering van Van Den Herd heb ik aan de hand van de activiteiten van Michiel Bernaerts van Achel ofwel de Keteler de stelling verdedigd, dat hij van beroep een teut zou zijn. Hieronder een reconstructie van de veelbewogen geschiedenis van zijn gezinsleven.

Op 28 september 1609 koopt Michiel een huis met tuin, hofstad en verdere toebehoren in Oirschot aan de Steenweg, geheten De Ster (nu hoek Molenstraat/Rijkessluisstraat). Op 7 oktober 1615 verkoopt hij dit huis weer aan Odulphus (Tholof) van Cleijnenbruegel voor het bedrag van f 975 in gespreide betalingen. Odulphus kan het huis St. Jansdag (23 juni) daaropvolgend aanvaarden, maar met de bepaling dat Michiel nog een jaar mag blijven wonen in de kamer waar hij nu in woont en in het tweede jaar zal Michiel de kamer krijgen waar 'nu Jan Dielis de Cleedermaecker in woont', waarvoor hij een eenmalig bedrag van f 8 huur betaalt. Hoewel Michiel dus het huis verkocht heeft, blijft hij in een deel ervan wonen en staat hij in 1620 nog wel op de tekening als bewoner-eigenaar. Mogelijk heeft dit te maken met het feit, dat de betaling lang op zich laat wachten. In 1624 is het nog niet afbetaald en leent Cleijnenbreugel nog f 300 van Michiel om de rest af te betalen. Pas op 15 oktober 1627 heeft Cleijnenbruegel alle schulden van het huis afgelost.

Michiel Bernaerts Ketelers eerste vrouw is Joostken, dochter van Jan Geubels (ook: Goebels en Gobels) en Anna Bruinen. Anna en haar derde man zijn in 1624 aan de pest overleden in Pelt (land van Luik) en Joostken erft van haar moeder de meubels. Maar Michiel en zijn vrouw verklaren dat het hen

niet uitkomt om deze nalatenschap te aanvaarden en geven toestemming de goederen te verkopen.

Er is niet bij vermeld waarom ze de erfenis weigeren. Een mogelijkheid is dat ze het niet de moeite waard vinden de meubels uit Pelt te laten komen, misschien wel uit angst voor besmetting. Michiel is zeker niet arm, zoals later zal blijken. Hij is een van de grootste geldschieters in Oirschot en leent veelvuldig geld uit tegen rente. Bovendien is hij ketellapper, zoals we weten uit het testament, dat Michiel en Joostken op 22 april 1623 door meester Lambert van Boxtel laten opmaken. Bij het opmaken van het testament is Joostken waarschijnlijk al ziek, want er wordt vanuit gegaan dat Michiel als de langstlevende aan hun kinderen bij een huwelijk f 300 moet betalen en dat na zijn dood elk van zijn kinderen dan wel de kindskinderen nog eens f 300 zullen erven.

Michiel en Joostken hebben 7 kinderen: Jan, Peter, Henrick, Gerit/Gerart, Dirk, Adriaen en één waarvan de naam nooit genoemd is en die mogelijk al zeer jong gestorven is. Over de erfenis van dit kind komt in ieder geval geen geschil, in tegenstelling tot die van Dirk en Adriaen, zoals later zal blijken.

In ieder geval in 1627, maar waarschijnlijk al enkele jaren eerder, is Joostken gestorven en zijn de twee oudste zoons, Jan en Peter, meerderjarig. Zij verzoeken de schepenen om bemiddeling in een geschil met hun vader over de erfenis. In het testament was bepaald dat de langstlevende tot zijn dood de beschikking had over het bezit maar dat hij een eventueel restant moest vermaken aan hun beider kinderen, ‘danwel aan degene die het het meest nodig had, danwel aan degene die de meeste diensten en vriendschap aan de langstlevende had bewezen’.

Jan en Peter willen hun vader verplichten om een inventarisatie te maken en hen een overzicht te geven van zijn

verdere bezittingen op het moment van overlijden van hun moeder. Michiel weigert dit. Hij vindt dat ze hem daartoe niet kunnen verplichten, omdat hij als langstlevende vrij kan beschikken over het bezit. Als tegeneis maakt hij bezwaar tegen deze impliciete beschuldiging. Ondanks inschakeling van arbiters kunnen de beide partijen niet tot overeenstemming komen. Allen stemmen ermee in dat de schepenen een besluit zullen nemen waaraan ze zich zullen houden. De aanleiding van het geschil is onduidelijkheid aan wie het erfdeel toekomt van de inmiddels overleden zoon danwel broer Adriaen, welk bezit Michiel nog in beheer heeft. Voorgesteld wordt dat Jan en Peter voor hun aanspraken op zowel de erfenis van hun broer als voor de overschot van het familiebezit nu meteen van Michiel een bedrag van f 200 krijgen en na zijn dood volgens testament nog f 300. Michiel heeft beloofd de dokterskosten voor Adriaen en andere onkosten in verband met diens overlijden die door zijn zoons zijn gemaakt, in totaal f 39, aan hen terug te betalen en zijn zoons Jan en Peter niet verder hierover aan te spreken. De kosten van deze bemiddeling zullen samen worden betaald. Daarmee verklaren partijen zich akkoord en Peter en Jan doen afstand van hun verdere aanspraken op het bezit van wijlen hun broer Adriaen. De afspraak is gemaakt op 20 september en op 5 oktober 1627 verklaart Jan Michiels de beloofde f 200 te hebben ontvangen. Hoewel Peter een maand later verklaarde eveneens dit bedrag gekregen te hebben, komt er toch onenigheid over. Het blijkt nodig dat een broer van Michiel, Jan Bernaerts, 'oud ca. 35 jaar en inwoner van Eersel' voor de schepenen komt verklaren dat Peter tegen hem gezegd had dat hij wel het geld had gekregen, maar hiervoor zijn vader geen kwitantie had gegeven. Peter had ook tegen oom Jan gezegd dat hij die kwitantie wel had, maar dat hij die later zou geven. Jan Bernaerts verklaart nog dat hijzelf toen ook gezegd heeft, 'Uw vader heeft mij eveneens betaald voor de f 46 die gij mij verschuldigd waart vanwege tarwe', waarop

deze tegen Peter nog had gezegd ‘wel, destemeer heb ik dan van hem te eisen’.

Het blijft slecht boteren tussen vader en zoons. Het gaat nu met name om de clausules dat Michiel na zijn dood het bezit uit zijn eerste huwelijk moet vermaken aan zijn kinderen of kindskinderen uit het eerste huwelijk, ‘dan wel aan degene die het het hardst nodig heeft’.

Michiel is inmiddels getrouwd met Maria, dochter van Antonis Everts van de Velde, en heeft ‘daarbij mogelijk ook kinderen verwekt’. Er dreigt grote onenigheid te ontstaan ‘tussen deze voorkinderen en eventuele nakinderen, danwel met zijn weduwe, zoals nu al het geval is tussen enerzijds deze Michiel en anderzijds zijn kinderen’.

De minderjarige kinderen uit het eerste huwelijk spannen op 26 november 1627 ook een proces aan tegen Michiel voor de schepenen en hoewel deze hen niet ontvankelijk verklaren, willen ze alle nodeloze verschillen met hun vader oplossen en laten vastleggen wat ze na de dood van hun vader Michiel zullen ontvangen. Jan Bernaerts (broer van Michiel) en Jan Gerit Schilders treden op als voogden over de minderjarige kinderen Henrick, Gerit en Dirk.

Ze maken openlijk de volgende afspraak: Michiel zal aan deze minderjarige kinderen bij hun huwelijk, ‘danwel als ze tot een goedgekeurde status komen’, eenmaal f 250 geven en aan Dirk als jongste zoon f 275. Voorwaarde is dat ze verder niets meer zullen opeisen van het bezit van wijlen hun broer Adriaen. Als er iemand niet huwt of komt te overlijden, is Michiel niet gehouden om die som geld te betalen. Tevens wordt beloofd dat de voorkinderen geen verdere aanspraken zullen maken op het bezit dat hij nu al heeft dan wel nog zal erven of verkrijgen, tenzij Michiel zijn testament in hun voordeel zal wijzigen. Als de voogden bemerken dat Gerit en Dirk hun geld niet goed zouden besteden, krijgen ze geen geld meer behalve de rente ervan totdat ze meerderjarig zullen zijn. Michiel zal in

het onderhoud van Dirk voorzien totdat die 10 jaar is, maar alleen als Dirk dat wil. Hij zal hem het vak van ketellapper leren, zoals hij dat ook bij zijn andere kinderen heeft gedaan. Alle kinderen behouden het recht op de f 300 na de dood van hun vader volgens het testament van hun ouders.

Als extra waarborg dat deze overeenkomst zal worden nagekomen, hebben de voogden de minderjarigen aangeraden om de schepenen deze overeenkomst goed te laten keuren en daarvan een schepenbankdecreet uit te vaardigen. Vervolgens hebben schepenen en de secretaris Goossens, bij volmacht van de afwezige schout, bepaald dat de overeenkomst die eerder tussen Michiel en diens zonen Jan en Peter is gemaakt aan de minderjarige kinderen wordt overlegd. Verder verklaren de voogden samen met twee burens van deze kinderen onder ede dat dit akkoord het beste is voor deze minderjarigen. Na het inzien van de overeenkomst en het horen van de voogden hebben de schepenen de mening gevraagd van Willem Jan Gerit Schepens en Simon Matheus Clabberts als burens van Michiel en van deze minderjarigen en ook deze verklaren dat dit de beste oplossing is. Daarna hebben de schepenen het akkoord goedgekeurd.

De kinderen krijgen hun uitkering en Michiel betaalt nog 11 stuivers voor de akte en de brandewijn.

De verstandhouding tussen vader en zoons Henrick en Peter is in 1628 mogelijk wat verbeterd, in ieder geval van dien aard, dat ze gedrieën aanwezig zijn op een boedelveiling, waar ze alle drie diverse kavels kopen.

Wanneer Henrick getrouwd is, is niet bekend, maar in ieder geval wel in 1628, en wel met Adriaentje/Arieken, dochter van wijlen Peter Wijnants Verrijt. Hij is dan waarschijnlijk al een welgesteld man, want evenals zijn vader leent hij ook diverse keren geld uit en koopt voor een groot bedrag het grootste deel van de kavels op een boedelveiling. Volgens verpondingsboek Kerkhof I folio 102 bezit hij 't groot huijs ende hoff mettet

cleijn huijsken', groot 3 roijen, en is hiervoor belast met 2 gulden, 5 stuivers en 8 penning en nog enkele akkers en weiden. Volgens fol. 104a 'huijs ende aenstede aen den molen' groot 6 lopen en 31 roijen, waarvoor hij 4 gulden, 9 stuivers en 8 penningen belasting betaalt, 'den halven camp aen de molen', groot 3 lopen en 30 roijen. Volgens fol. 118v bezit Henrick Michiel Bernaerts van Achel 'huijs en hoff', groot 8 roijen en betaald hiervoor 2 gulden, 10 stuivers en 8 penning. In 1689 doet hij dit over aan zijn zoon Peter Henricx van Achel.

Peter Michielsens van Achel koopt in 1624 1/6^e deel van het huis van de ouders van zijn vrouw Heijlken, dochter van Geerling Jan Gijssels. Dit huis deelt hij dan nog met de andere gezinsleden van zijn vrouw. Hij moet hiervoor f 80 betalen. Hij moet dat bedrag wel lenen, maar doet dit niet bij zijn vader zoals zoveel andere Oirschottenaren. In 1625 koopt hij de helft van het huis erbij en dekt het voor f 20 met ca 3000 pannen. Peter en zijn vrouw wonen in de 'Reijsende man', een benaming die mogelijk slaat op zijn reizend beroep. In 1625 machtigt hij zijn vrouw om tijdens zijn afwezigheid alle zaken van welke aard dan ook te behartigen.

Circa 1629 ontstaat een zodanig grote ruzie tussen vader en zoon Dirck, dat deze door zijn vader het huis wordt uitgestuurd. Michiel zou tegen Jan Peters van Woensel hierover gezegd hebben 'breng mijn zoon Dirck zover weg dat ik hem nooit meer hoef te zien'. Dirck verblijft nog op enkele adressen in Oirschot, maar vertrekt via Den Bosch naar Holland om dienst te nemen in het leger van de Staten Generaal. Vandaar is hij naar Indië vertrokken, waar hij kort na aankomst is overleden. Je zou hem de allereerste Oirschotse Indiëganger kunnen noemen.

Ook met een van de andere zoons zijn problemen, want in januari 1634 belooft Michiel om zijn zoon op 'de

eerstvolgende zittingsdag van het gerecht alhier voor te zullen leiden na a.s. St.- Jansdag om hem hier terecht te laten staan'. Helaas is er niet bij vermeld om welke zoon het gaat en waarom hij voor de schepenen moet verschijnen. In datzelfde jaar is inmiddels ook zoon Gerit uit huis. Hij huurt een kamer bij buurman Simon Clabbers en waarschijnlijk is er onenigheid tussen verhuurder en huurder over de toestand in huis. Vader Michiel ontbiedt namelijk twee Oirschotse schepenen in deze kamer en die verklaren plechtig *'Aldaar hebben wij namelijk gezien dat er in de kamer een jong kalf was, verschillende hoenderen en diverse huisraad die eigendom waren van vermelde Simon'*. Ofschoon het nodig geacht wordt hier een officiële getuigenverklaring van op te tekenen, krijgt ook deze kwestie geen vervolg in de protocollen.

3 Oktober 1636 ontstaat er weer 'een kwestie' tussen Michiel en zijn zoon Jan vanwege geërfd geld van de inmiddels overleden zoon Dirk. Commissarissen hebben hierover ten huize van de secretaris vergaderd en hebben beide partijen voorgesteld om tot elkaar te komen. Dat is niet gelukt. De scheidsrechters doen verslag van 'hun karwei'. Partijen hebben daarna door goede mannen op dezelfde dag de zaak laten beoordelen en die zijn tot de volgende oplossing gekomen. 'Jan Michiels belooft Michiel Bernaarts nooit meer lastig te zullen vallen, maar als gehoorzaam kind zijn vader lief te hebben', ook de reeds gestarte procedure moet hij stilleggen. Michiel Bernaarts, inziende dat zijn zoon Jan daarvan anders niets zou toekomen, heeft deze daarom aan Jan een vordering overgegeven, waarmede Jan volkomen heeft ingestemd. Ze beloven elkaar dat ze niets meer van elkaar te vorderen zullen hebben, behalve wat betreft de f 300 die Jan na het overlijden van zijn vader zal ontvangen, volgens het testament door Joostje, de moeder van Jan, en Michiel.

Het gaat niet goed met Michiel. Op 14 juni.1637 laat hij bij schepenen zijn testament opmaken 'ziek in zijn bed liggend maar wel in het bezit van zijn verstandelijke vermogens en zijn vrouw Willemken, dochter van Henrik Isebrants, die gezond van lijf en leden is, beiden inwoners van Oirschot. Ze overdenken de onzekerheid van het menselijk bestaan en willen voordat ze komen te overlijden eerst over hun aardse bezit hebben beschikt. Ze maken met wederzijdse instemming en ongedwongen daarin nu hun testament op. Ze bevelen hun ziel zodra ze zijn komen te overlijden aan bij de almachtige God en diens moeder Maria en willen hun dode lichaam in gewijde grond hebben begraven'.

Ze vermaken aan de armen van Oirschot f 5 en aan de kapel van O.L. Vrouw aan de H. Eik drie pattacons (1 pattakon is ca 48 stuivers), direct na de dood van de eerst overlijdende te betalen. Verder vermaken ze elkaar het vruchtgebruik van al hun bezit, zowel roerend als onroerend om die na het opmaken van een behoorlijke inventaris daarna zijn of haar leven lang te mogen bezitten en hun beider kinderen te weten Jacop en Maria daarmee op te voeden.

Verder hebben de testateurs aan Jan, de voorzoon van Michiel verwekt bij diens tweede vrouw Maria van de Velde, een bedrag van f 500 vermaakt, 'na de dood van de langstlevende vooraf te ontvangen en dat vanwege diens aanspraken enerzijds en deels ook vanwege zijn kreupelheid'.

Verder wil de testateur nog nadrukkelijk in het geval hijzelf eerder komt te overlijden dan Willemke, dat de voorkinderen van hem uit zijn eerste huwelijk met Joostgen, ieder f 300 zal krijgen 'als zij zich houden aan hetgeen zijn eerste vrouw in haar testament had bepaald en in andere akkoorden met deze kinderen was vastgelegd'. De kinderen uit het derde huwelijk met Willemken, Jacop en Maria, erven alles wat overblijft en moeten dat ook na hun dood aan elkaar vermaken. 'Verder willen de testateurs dat als Jacop en Maria voor de dood van de langstlevende met diens instemming en van de familie tot

een goedgekeurde status komen, dat men die dan dezelfde uitzet zal geven zoals de naaste familie zal bevelen'. Als Jacop komt te sterven zonder wettig nageslacht moet hij de kinderen van vaders tweede vrouw een bedrag van f 150 nalaten. Aldus opgemaakt ten huize van de testateurs staande te Oirschot in herdgang de Kerkhof op 14 juni 1637 in aanwezigheid van Jan Stockelmans en Joorden Jans Verhoeven schepenen van Oirschot, die deze akte namens de testateur die verklaarde niet te kunnen schrijven, en naast de testatrice hebben ondertekend. Getekend : Willemken Henricks dochter Isebrants, Jan Stockelmans, Joorden Jans P., G. Goossens, secretaris, 1637.25.6.

Zoals we eerder al gezien hebben, ontstond na het overlijden van Adriaen onenigheid over zijn erfenis. Ook de erfenis van de overleden Dirck zal in de familie zijn besproken want circa tien dagen voor het opmaken van het testament van zijn vader verklaart Peter Michiel Bernaerts afstand te doen van rechten op het bezit van zijn overleden broer Dirck Michiels 'wel zo dat na de dood van zijn vader hij daarvan verder niets meer zal opeisen van de nakinderen van Michiel, dan hetgeen waarop hij recht heeft inzake het testament van zijn moeder en de overeenkomst daarover die hij met zijn broers samen met hun vader daarover hebben gemaakt'. Henrick doet eveneens afstand van deze aanspraken op 12 juni.

In ieder geval vóór 23 juni 1638 moet Michiel zijn overleden, want dan doet 'Gerart, zoon van wijlen Michiel Bernaerts, ten behoeve van diens weduwe Willemken en van haar twee nakinderen ook afstand van aanspraken op de erfenis van zijn broer Dirck'.

Het zal inmiddels duidelijk zijn dat een erfdeling in de familie Bernaerts met de nodige problemen gepaard ging. De dood van de rijke vader is voor Peter dan ook aanleiding de hulp van de schepenen in te roepen voor de afwikkeling van de

erfenis, dit keer uit achterdocht tegen de derde vrouw van Michiel, weduwe Willemke. Er worden verschillende getuigen opgeroepen die het volgende verklaren:

- weduwe Willemken: ‘dat ze indertijd met Michiel was gehuwd en wel in een vol huis gevuld met linnen, wol en van alles goed voorzien was en ze verklaart zelf als bezit minder dan f 50 waard te zijn geweest (..)’.
- Jan Janssen Smits alias Vogels: ‘dat zoon Dirck net voor het vertrek van Dirck bij hem was gekomen en dat hij niet meer in het huis van zijn vader durfde te komen en is toen in diens huis blijven slapen, eten, drinken etc. en dat zijn vader Michiel hem niet meer in zijn huis wilde hebben en dat Dirck toen ook bij Jan Scepens en op andere plaatsen moest gaan slapen’.
- Antonis Everts van de Velde (vader van de 2^e vrouw van Michiel): ‘dat hij Michiel toen die nog leefde heeft horen verklaren dat hij zijn voorkinderen wel net zoveel zou hebben gegeven, als die maar niet tegen hem geprocedeerd hadden’.
- Schepen Joorden Verhoeven: ‘dat hij Henrik de Crom heeft horen zeggen dat die Michiel daags voor zijn overlijden heeft horen zeggen dat in het geval zijn kinderen uit zijn eerste huwelijk hem hadden gedwongen tot het opmaken van een inventaris van de nagelaten meubels etc., dat hij toen al zijn rentes etc. had ingetrokken en opgezegd en met dat kapitaal was doorgegaan om langs de huizen te gaan met ketelmaken’.
- Jan Janssen Smits alias Vogels en door Peter van der Achter: ‘dat ze Willem Jan Alaerts hebben horen zeggen dat er bij de moeder van de verzoeker, (is Peter) destijds wel f 13000 in huis was die de ouders van Peter toen hadden verdiend’.
- Marieken weduwe van Jan Gerit Scilders: ‘dat alhoewel haar man Jan indertijd voogd is geweest over de minderjarige kinderen van Michiel Bernaerts, daarvoor nooit inkomsten of uitgave’s heeft gedaan en dat Michiel toen aan haar man had beloofd dat bij het aanvaarden van die voogdijschap dat hij hem daarvoor zou ontlasten en het geld etc. onder zich zou houden’.

- Jan Henrick Schepens en Jan Jans Smits alias Vogels: ‘dat wijlen Michiel Bernaerts zijn zoon Dirck ongeveer 8 jaar voor zijn dood uit zijn huis had gezet en dat Dirck toen verschillende keren in zijn huis is gekomen en hem komen vragen of hij hem eten en drinken wilden verschaffen en slapen en dat toen deze Dirck dikwijls in hun huis is geweest voor eten en drinken zonder dat ze daarvoor ooit iets van deze Michiel of van iemand anders gehad hebben’.

- Jan Janssen verklaart nog dat zijn vrouw dikwijls bij Michiel thuis is geweest en hem gevraagd had of hij Dirck weer in huis wilde nemen en voor zijn onderhoud zorgen, maar dat Michiel daarop niet heeft willen ingaan, zodat Dirck steeds uit het huis is gebleven en naar Holland vertrokken.

Ook zoon Jan vecht het testament aan. Het is niet duidelijk om welke Jan het gaat, die uit het eerste huwelijk met Joostken of uit het tweede huwelijk met Maijken. Er wordt gerefereerd aan het testament met Joostken en het akkoord tussen vader en zoons Jan en Peter in 1627. Dat zou wijzen op de Jan uit het eerste huwelijk. Het gaat erom dat Jan (I of II) ook f 300 moet krijgen ‘hoewel de eigendom hem daarvan is ontzegd volgens de bepaling daarover in dat testament, maar omdat in dat testament geen redenen zijn aangedragen om hem uit te sluiten, en dat de kinderen in ieder geval rechten hebben op de legitieme portie’.

Destijds is vader gedaagd, mede door Jan I, wél vanwege het beheer van het familiebezit en de verdeling na de dood van vader, maar er is toen met geen woord over gerept dat deze Jan uitgesloten zou worden van een deel van de erfenis. Het lijkt logisch dat hij een onterving, al dan niet gedeeltelijk, ook aangevochten zou hebben.

Over de tweede Jan is in het testament van 1637 bepaald dat hij f 500 moet krijgen, ‘deels ook vanwege zijn kreupelheid’. Mogelijkheid is dat het om deze Jan gaat en er onduidelijkheid

over is of dit bedrag extra is, dat hem al dan niet uit zou sluiten voor de f 300, die alle kinderen zouden krijgen. Hoe het zij, er is advies van rechtsgeleerden ingewonnen, die hebben geadviseerd dat Jan ook die f 300 moet krijgen.

Hoewel zowel Jan als Peter verklaren in juli 1637 van weduwe Willemken de f 300 te hebben ontvangen, is daarmee de afwikkeling van de erfenis niet rond en blijkt het nodig de getuigenissen door te laten gaan. De eisende partij is weer Peter. De aandacht komt nu liggen op de grootte van het bezit van zijn ouders. Peter denkt te weten dat er ergens nog veel geld moet zijn. Dit is volgens hem allemaal verkregen in het eerste huwelijk.

De vader van Maaijke, de tweede vrouw van Michiel, verklaart dat zijn dochter bij haar huwelijk alleen een rok en wat kleren heeft meegekregen en nog ongeveer f 40, die hij en zijn vrouw na de dood van Maaijke van Michiel had terug gekregen. Dan volgt een onduidelijk verhaal waarin Michiel ook in plaats van de uitzet, in de kamer heeft mogen wonen waarin hij gestorven is en wel 4 of 5 jaar lang en dat Michiel naderhand hem daarvoor jaarlijks f 25 heeft gegeven. Michiel had tegen hem gezegd dat hij niet veel zilvergeld meer had, maar nog wel 2 gouden guldens, die gemakkelijk te verbergen zouden zijn.

Twee mannen hebben Willemken ten huize van de secretaris van Oirschot op 29 juli 1637 horen zeggen dat zij en haar man Michiel omstreeks afgelopen Pasen op een bepaald zoldertje zijn geweest boven het portaal van de kerk van de St. Peterskerk en dat Michiel op dat zoldertje op twee verschillende plaatsen geld had verborgen. Michiel had toen tegen Willemke gezegd dat ze nu de plek wist waar hij zijn geld had verborgen. Ze zei toen ook dat ze dacht dat het geld nog wel eens in vreemde handen kon komen. Volgens haar zou Henrick Wouters de Crom na de dood van Michiel een

plank hebben opengebroken die op de zolder lag aan de kant waar Michiel zijn geld had verstopt.

Schepen Johan Stockelmans en Claes Jacobs, oud-burgemeester, hebben gehoord dat Peter aan Willemken gevraagd had waar al het geld van zijn vader Michiel was gebleven. Volgens Willemken ‘zou dat wel eens door het zoldertje boven het portaal van de St. Peterskerk gevallen kunnen zijn en mogelijk daardoor in vreemde handen terecht gekomen’. Kennelijk heeft Peter gezien dat Willemken na de dood van Michiel nog op die zolder is geweest, want hij had gevraagd wat ze met die vreemde, te weten met Willem Jan Gerits, daar op dat zoldertje dan had gedaan. Willemken heeft daarop geantwoord dat ze een doodskleed voor haar man van dat zoldertje had gehaald.

Twee vrouwen hadden Willemken gevraagd of ze wel genoeg geld had om de kinderen hun erfdeel te betalen waarop Willemken zei ‘ik had inderdaad nog wel geld in een hoekje van mijn kantoor dat ik nog niet eerder wist’. De vrouwen verklaren verder nog dat ze Willemken ook nog hebben horen zeggen ‘dat ze geen geld meer wist te vinden en in het geval zij nog enig recht had op geld dat haar toekwam, dat Michiel haar dat dan wel had gegeven, maar ze wist niet van het bestaan van meer geld en als [stiefzoon] Henrick Michiels het geld niet weggenomen had dan zou het wel in vreemde handen terecht zijn gekomen’.

Het gaat hierbij mogelijk om zeer veel geld, want Barbara, weduwe van Nicolaes Herberts van Wintelre en dochter van wijlen Aert Sgraets, vertelde dat zij destijds met Joostgen, de moeder van Peter heeft zitten praten, maar ze weet niet precies meer wanneer maar ze weet nog wel dat Joostgen toen al klagend zei ‘onze Michiel [bedoelende haar man daarmee] wil geen vast bezit hebben of rentes kopen, wij hebben al ons bezit in gereedheid gebracht en ik vrees dat vandaag of morgen onze kinderen daarmee te kort zullen komen’. Hierop had Barbara tegen Joostgen gezegd: ‘ik vind dat het bezit wel

wat veel bedraagt', waarop dezelfde weer zei 'Ja Berbel, in obligaties en vorderingen die in al zijn schuldboeken staan, winkelwaren en contant geld is het wel ongeveer f 14000 waard'.

Antonis Henriks van Esch verklaart dat Michiels eerste vrouw Joostgen aan hem geld heeft geleend tegen rente, die hij diverse jaren heeft betaald, eerst aan Michiel maar het laatste jaar ook aan Willemken, zijnde 25 stuivers, die dat geld heeft ontvangen en bij zich gestoken.

Het is duidelijk dat het bezit van Michiel exact moest worden vastgesteld en de secretaris werd belast met deze inventarisatie. Hij krijgt daartoe van een van de voogden van de minderjarige kinderen 11 boeken, waarin alle vorderingen etc. staan beschreven die Michiel had nagelaten.

De kinderen uit het eerste huwelijk van Michiel met Joostken Jan Geubels spannen een proces aan. Deze voorkinderen zijn de indieners van een eis voor de schepenen van Oirschot, contra Willemken, dochter van Henrick Isebrants, weduwe van Michiel Bernaerts en verder Antonis Everts van de Velde als voogd over Jacop, minderjarige zoon van Michiel verwekt bij diens tweede vrouw Maijken, en verder Henrick Wouters de Crom als voogd over Maijken, dochter van Michiel verwekt bij diens laatste vrouw Willemken.

Het conflict handelt over de aanspraken die de eisende partij meent te hebben als overlevend viertal van de zeven kinderen die hun ouders hadden verwekt. De eisers zijn Jan, Peter, Henrick en Gerart. Ze menen dat de gezamenlijke legitieme portie die aan de kinderen van Joostken moet worden betaald $7 \times f 600 = f 4200$ beloopt, dus inclusief de erfenis van hun overleden broers.

Jan en Peter stellen dat ze zeer terecht na de dood van hun moeder Joostgen hadden verzocht om een inventaris op te

laten maken van alle ouderlijke bezit om behoorlijk geïnformeerd te worden over datgene waarop ze na de dood van hun vader rechten zouden hebben. Maar vader had destijds door zijn gezag en invloed hen zover gebracht, dat ze ingestemd hadden met een ‘zeker aanmatigende overeenkomst’ en hen afstand had laten doen van het erfrecht van hun overleden broers. En in plaats van verder alles behoorlijk na te komen, had wijlen hun vader daarentegen de jongste van hun broers, met name Dirck, zeer streng en hardvochtig behandeld, zodat hij in krijgsdienst in Indië korte tijd daarna was overlijden. Ze hadden niets van de erfenis van Dirck gekregen ‘maar waren opnieuw uit vaderlijk ontzag genoodzaakt geweest om genoeg te nemen met wat kleine geschenken danwel genoeg te nemen met afstanddoen van alles. Zulks is alles gebeurd uit vrees en vaderlijk ontzag en zij hebben daardoor zeer grote schade geleden en er is hen groot nadeel bezorgd’. Omdat ze destijds ‘zo grof zijn behandeld’, vinden ze dat deze eis gegrond is, evenals hun rechten op het restant van het bezit dat hun vader van zijn eerste vrouw had overgehouden, dat hen eveneens was beloofd.

In plaats van deze belofte na te komen en hen te betalen, was er na de dood van Michiel nog wel f 7000 in zijn sterfhuis gevonden. Daarbij werd nog een aanzienlijk andere partij contant geld, dat volgens hen ook ongetwijfeld uit zijn eerste huwelijk afkomstig was, vermist. Zij stellen dat zij ook hier recht op hebben en dat hun vader in zijn laatste twee huwelijken zeer weinig of niets meer had verworven.

Integendeel, er zou in deze huwelijken zelfs veel van het bezit uit het eerste huwelijk zijn verteerd. Ze eisen hun aanspraken op in al het verdere onverteerde bezit dat afkomstig is uit het eerste huwelijk dan wel dat ze op zijn minst net zo veel zouden krijgen van de erfenis als de nakinderen verwekt in de laatste twee huwelijken.

Ze willen dat het 28ste artikel van het Eeuwig Edict van 1611 in aanmerking wordt genomen, waarbij het uitdrukkelijk is

verboden dat het bezit uit het eerste huwelijk wordt overgebracht naar de kinderen van latere huwelijken. Omdat ze zich nu genoodzaakt voelden daarover proces te voeren voor de Raad van Brabant, hebben ze beslag laten leggen op de courante middelen en de weduwe met de voogden van de 2 minderjarige nakinderen gedaagd. De gedaagden hebben ermee ingestemd dat er een definitief vonnis over wordt geveld door de rechter. Daarbij zou verklaard worden dat alle eerdere akkoorden inzake de erfdelen van hun overleden broers ‘waren gedaan uit achting en uit vrees en dat die ongeldig zijn en niet van kracht, tenzij dat op zijn minst alles wordt uitgevoerd zoals dat eerder daarin is bepaald’. Omdat er al zo lang is verstreken sinds dat Eeuwig Edict dan wel dat er zolang is ontkend of geweigerd om dit na te komen, willen ze alles in de staat hebben gebracht zoals dat voorheen het geval was en dat daarom de gedaagde partij verplicht is om al het bezit afkomstig uit het eerste huwelijk van hun overleden vader aan hen uit te reiken, ‘alsof er nooit enig akkoord daarover was gemaakt en zulks dient onder ede te gebeuren om daaruit niets achter te houden of te verstoppem etc. noch direct noch indirect’. Verder dient de gedaagde rente erover te betalen vanaf de dood van hun vader. In geval van verzet daartegen willen ze daarover een voorlopig vonnis ter beoordeling van schepenen alhier en onder behoud van rechten en vergoeding van kosten.

Partijen hebben daarover tot nu toe alleen een tussenvonnis verkregen dat bepaalde dat er bewijs moest worden geleverd en dat er daarna uitspraak zou zijn. ‘Om echter alle kosten en moeites verder te besparen en ook om alle haat en nijd uit de wereld te bannen tussen de eisende en gedaagde partij en om verder in vriendschap met elkaar te leven, zijn daarom hier nu verschenen genoemde Peter en Henrick Michiels mede ook als gemachtigde voor Jan en ook als medevoogd over de kinderen van genoemde Gerart, derhalve samen als impetranten ter ener

zijde en genoemde Willemken geassisteerd door Antonis Everts van de Velde en Henrick Wouters de Crom zijnde gedaagde en partij ter andere zijde en hebben hierbij verklaard door bemiddeling van goede mannen en advocaten van elk der partijen, dat het hun wens is om het meningsverschil bij te leggen ook over alle beledigingen die zijn geuit in het vermelde proces. Ze verklaren hierover volledig tot overeenstemming te zijn gekomen en wel op de volgende manier. De weduwe van Michiel Bernaerts zal aan de eisende partij voor al hun aanspraken die binnen nu en 3 weken een bedrag van f 250 betalen en per a.s. vastenavond ook nog een bedrag van f 250, zijnde samen f 500 en zal daarnaast aan de secretaris van Oirschot alle kosten betalen die ten zijnen huize zijn gemaakt in de vermelde procedure en nog de kosten die zijn ontstaan in Den Bosch ten huize van Johan Cotel. En de overige kosten zullen door elk voor de helft worden betaald. Verder zal ook ieder de kosten van het schrijfgeld zelf betalen en daarmee zijn alle aanspraken in het proces en meningsverschillen opgelost en dat zal ook zo blijven en ook zal alle haat en nijd, beledigingen etc. zijn vergeven en vergeten’.

Verder werd nog bedongen dat als de twee nakinderen overlijden zonder wettig nageslacht of testament na te laten, de eisers de erfenis van deze kinderen geheel of ten dele krijgen. Dit akkoord werd gedateerd 7 november 1639 en op 11 april 1640 verklaarden Peter en Henrick de f 500 van Willemken, weduwe Michiel Bernaerts te hebben ontvangen. Over de al dan niet verdwenen f 13.000 of f 14.000 wordt niet meer gepraat. Hoe het zij, Willemken blijft niet onbemiddeld achter want zij treedt al spoedig als geldschietster in de voetsporen van haar overleden echtgenoot.

Meer over de financiële activiteiten van de familie in een volgend nummer.

Hanneke van den Bogaart-Vugts

HANZEBANK- PERIKELEN

Nu ik me neerzet om te schrijven over de Hanzebank hoop ik niet dat 'n collega tegelijkertijd de opwelling krijgt ook daarover een artikel te produceren, want dan zitten we in elkaars vaarwater. Dat deze botsing niet uitgesloten is, maak ik op uit het feit dat in ons clubblad van november 2006 letterlijk staat 'in het volgende nummer treft u een uitgebreid artikel aan over De Hanze'. In afwachting daarvan heb ik andere onderwerpen behandeld maar nu het beloofde uitblijft, pak ik op goed geluk toch 'de Hanzebank' aan. Ik ben het een en ander te weten gekomen en ik denk een interessante bijdrage te kunnen leveren.

Het begrip 'hanzestad' kennen we allemaal van de schoolbanken vanuit de middeleeuwen. 'Hanzebank' is van latere datum en deze bank is een kort leven beschoren geweest. Het archief ervan is niet bewaard. In de abdij van Berne is nog wat bronnenmateriaal bewaard. Hoe de bank juridisch in elkaar steekt, laat ik buiten beschouwing. Bekend is, dat het faillissement van de Hanzebank veel rumoer veroorzaakt heeft. Wat erger is: veel kleine spaarders werden gedupeerd en waren pijnlijk. Soms was men als het ware tot de bedelstaf vervallen.

Na Wereldoorlog I was de Hanzebank op één na de grootste Brabantse bank. Het was een middenstandsbank (niet te verwarren met **de** Middenstandsbank, die later ontstond). Omstreeks 1900 was er een tijd van economische groei maar de opbloei werd gestuit door een gebrek aan kredietmogelijkheden voor de neringdoenden. De grote banken, zoals de Amsterdamsche -, Rotterdamsche -, Twentsche en Hollandsche Bank Unie hadden in de provincie filialen, maar de kleine zelfstandigen konden er geen rekening openen. Deze algemene banken waren daarvoor te groot. Kleine kredieten kostten meer dan ze opleverden. Dat de kleine man niet welkom was kwam ook door de instabiele en vaak primitieve bedrijfsvoering. Dat risico namen de grote banken niet. Nu is dat niet zo vreemd als het lijkt. Velen onder ons zullen zich ongetwijfeld

herinneren dat de kleine winkeltjes dikwijls slecht beheerd werden. Ze waren zeker niet allemaal van het kaliber Willeke en later Jan Mercx (om maar iemand te noemen zonder de zeldzame andere tekort te willen doen), die bijvoorbeeld met een magneet de spijkers oprapten die langs de koperen balansschaal van de weegschaal waren gevallen. Tussenhaakjes: de spijkers lagen in aparte laatjes en in dezelfde richting: kop langs kop en punt langs punt. Ook voor een half centje tekort werd je gemaand. Er werd (maar niet bij de man van Koningsgist) niets opgeschreven, hoogstens terloops op een spitse buil. Geen of gebrekkige boekhouding veelal en wat feitelijk het ergste van alles was: er werd 'uit de la' geleefd. Men maakt geen onderscheid tussen wat van de zaak was en wat van het huishouden. Er lag dus ook een opvoedende taak voor de bank weggelegd. Goede adviezen waren broodnodig bij vele ondernemers. Even heeft 'De Hanzebode' getracht de leden een en ander bij te brengen, maar dit blad heeft niet lang bestaan.

Tegenwoordig handelt iedereen bank- en geldzaken af alsof het altijd zo geweest is. Dat was vroeger ondenkbaar. Ik lees in onze dagen over 'mikro-krediet': dat is het nieuwste en een goede vondst, vooral in de 'vreemde landen'. Ik denk eveneens aan de TRIODOS-bank, die een sociaal beleid voert ten opzichte van minder draagkrachtigen en minderbedeelden. Prima!

Sinds 1853 bestaan er in Nederland zogenaamde kredietverenigingen. Zij hadden als grondprincipe: de onderlinge waarborg, de leden waren aandeelhouders. In die tijd kwam het dikwijls voor dat men rechtstreeks van een rijke boer of rentenier, die er warmpjes bijzat, geld leende, maar daaronder waren ware woekeraars. De gewone man kwam niet 'aan snee' bij een bank. Eind 19^e eeuw ontstonden speciale leenbanken op coöperatieve grondslag voor boeren en later voor middenstanders. De encyclyek 'Rerum Novarum' van 1891 had een grote invloed, waardoor zowel de katholieke geestelijkheid als die van protestants-christelijke huize bemoeienissen namen in deze toestanden. In de Hanzebank kon trouwens een niet-katholiek geen bestuursfunctie krijgen. Gelukkig

is dat alles veel veranderd. Zo ontstond eigenlijk een bepaalde zuil, waarover later ook op andere terreinen werd gesproken. Ik noem de norbertijn Gerlacus van den Elsen, initiatiefnemer van de oprichting van de NCB.

Deze pater heeft erg geijverd voor de verheffing van de boerenstand, van de ‘kleine luyden’. Het grote voorbeeld van organisatie op dit gebied is het ontstaan van de Raiffeisenbank in Duitsland. Dat werkte door in onze streken: de RA van RABObank is afkomstig van Raiffeisen.

In april 1902 werd het besluit genomen tot oprichting van een spaar-, krediet- en handelsbank onder de naam ‘Hanzebank’ in ’s-Hertogenbosch. Boxtel was de plaats van juridische vestiging, maar daarin heb ik me niet verdiept. Er werd getracht 1000 aandelen van f.50 te slijten maar de initiatiefnemers slaagden niet daarin. Nadrukkelijk was het doel niet geld verdienen, maar onderlinge steun verlenen en verheffing van de middenstand. Er kwamen correspondenten, later bijkantoren, tot in de kleinste plaatsen. In Oirschot was de correspondent Willem Schoenmakers, de man die over de honderd jaar is geworden. Hij was tevens administratieve kracht bij ‘Kees Olie’, zoals velen nog weten.

Dergelijke functionarissen hielden in de avonduren ‘bank’ in hun huiskamer. Willem overigens niet lang, want hij was rijksambtenaar (op het kantongerecht) en van notaris Stassen mocht hij dit baantje er niet bijdoen. Keuzecriterium was meer de geloofsrichting dan soliditeit, hetgeen niet altijd een garantie was voor verantwoorde bedrijfsvoering. De post ‘inventaris’ steeg in de boeken fabelachtig: er waren vele erg fraaie panden in de steden en veel praal in de interieurs. Den Bosch bleef op dit gebied niet achter.

De hogere clerus (veelal afkomstig uit de boerenstand) zag de opkomst van de Hanzebank ongaarne, de lagere geestelijken (dikwijls uit de middenstand voortgekomen) dachten er meestal anders over. Er kwam nogal steun vanaf de kansel. Niet voor niets heette in de volksmond de bank Lentjes en Drossaard in Den Bosch de ‘pastoorsbank’. De beter gesitueerden gingen er groot op te bankieren bij de pastoorsbank. Ik weet nog dat Janus van Cuyck (rijkschatter) en Helmske Kemps van ’t Huufke ‘freet’ waren daar over den dorpel te mogen komen. Ik heb gearzeld deze namen te noemen, maar er zijn er niet veel meer die deze, overigens achtenswaardige personen, gekend hebben. Vermeldenswaardig is verder dat de Hanzebank even bestaan heeft naast de Boerenleenbank. Je had verder Bank van Lanschot, die slechts kredieten verleende aan grotere middenstandszaken.

Wat de geestelijkheid betreft (beter gezegd degenen die getracht hebben dat te worden maar vóór hun priesterwijding strandden), velen hebben invloed gehad op het reilen en zeilen van de Hanzebank (en trouwens ook op andere zaken). Deze afgehaakte heren waren goed geletterd en hebben vaak vooraanstaande functies bekleed, ook in het bankwezen. Zij waren daar geknipt voor en hebben veel goeds gedaan voor de ‘verheffing des volks’. Zij waren graag gezien in vele besturen en hadden hierdoor veel invloed. De middenstand schreeuwde om organisatie en deze vastgelopen gestudeerden kwamen goed van pas.

In 1907 kwam er een verbod op de gedwongen winkelnering, die een soort koppelverkoop was. Het was feitelijk ten hemel schreiend, God geklaagd. Een om wraak roepende zonde! Eindelijk kwam aan deze

onrechtvaardigheid een einde. Het is onbegrijpelijk dat men niet beseftte dat deze praktijk geheel en al tegen de draad in was, zelfverrijkend en onderdrukkend, een christen onwaardig. Het heeft veel kwaad bloed gezet. Ouderen zijn er nu nog verbitterd over. Hoe het werkte? Een bedrijf, bijvoorbeeld een fabriek, had in hetzelfde pand een kruidenierswinkelje. Bij het einde van de werktijd ‘toetten’ de fabrieken (goei oren konden het verschil horen tussen de toeter van ‘Jentje den Bekker’, ‘Nuys-se’ of van ‘den Tret’. (De boer op den ekker vond het ook hendig: hij kon dan naar de soep bij moeder de vrouw). Apropos: bij brand heette het geluid ‘sturmen!’ Zaterdags om 13.00 uur na het ‘toetten’ werd het loon uitbetaald in het winkelje en hield men meteen het bedrag in, dat men voor de boodschappen nodig had. Verplicht dus, en wat het ergste was: alles was een paar centen duurder dan elders. Moeder de vrouw thuis met de kiendjes moesten het besnieten!

De kleintjes aten zelfgebakken roggebrood (met melktandjes), mi dungsmeerde kunstboter of reuzel, misschien nog een beetje suiker (of niks erop). De bazen gebruikten goei boter, dik gedaan op ‘krinten-kedetjes’. Het is mogelijk wat overdreven gesteld, maar het kwam er wel op neer. Wat ook erg veel kwaad bloed zette! Het heeft niets met de Hanzebank te maken maar ik vermeld het hier: het ‘hoog’ pachtte de kerkbanken voor veel geld, natuurlijk vooraan!

Ik keer terug naar de Hanzebank. Deze heeft het op den duur niet kunnen bolwerken. In juni 1923 werd surséance van betaling verleend en in december daarop het faillissement uitgesproken. De kleine bank werd vermorzeld.

Hoe heeft het zo kunnen lopen? De bedoelingen waren goed, maar dat zijn doorgaans de slechtste wegwijzers. Het beheer liet te wensen over. Ik heb getracht wat negatieve punten bijeen te ‘griesselen’ (verstaat ge dat woord nog? ‘harken’ in het Nederlands). Zoals ik al eerder zei: bij het aannemen van klanten werd meer op de geloofsrichting gelet dan op de soliditeit, wat nogal onzakelijk was. Soms waren het vriendjes die voorrang hadden, dus de basis was slecht. Een kwalijke praktijk was verder dat er een riant weduwen-

en wezenpensioen was opgenomen in een ‘zwart contract’ met de hoofddirecteur. Bij liquidatie of faillissement was als salaris ineens het tienvoudige van de jaarlijkse uitkering verschuldigd en daarbij gold dat de directeur geacht werd te zijn afgetreden daags vóór het debacle. Hoe verzinnen ze het, bestaat zoiets in 2008 nog?

De fraaie panden en inrichting ervan stipte ik al aan. Verder negatief was, dat men teveel dividend uitkeerde, steeds het maximum van 12%. Als doekje voor het bloeden hanteerde men als titel hiervoor dat het imago van een succesvolle bank gehandhaafd moest worden (in de hoop op betere tijden). Speculatie met aandelen kwam ook voor, alhoewel dat verboden was. In 1916 waren de rapporten van de accountant duidelijk waarschuwend. In 1917 werd dit met klem herhaald: er werden te grote risico’s genomen, o.a. met rijksmarken. De agent van de Nederlandsche Bank in Den Bosch liet in 1917 aan zijn directie weten dat het bestuur van de Hanzebank in Den Bosch in onbekende handen was. Dat is niet flauw! Men kon gewoon niet met geld omgaan. Dekkingen van de kredieten waren vaak allerbelabberst. (Waar hoor ik dat tegenwoordig meer?) Nu is het zo dat Wereldoorlog I de economische ontwikkeling in Nederland erg belemmerde. Er werd steeds meer op de pof gekocht of op de lat geschreven. Door enige Brabantse notabelen werd een comité opgericht tot behoud van het middenstandskredietwezen, maar het was al te laat. De kleine winkelier leed bovendien van de hevige concurrentie van het grootkapitaal in de vorm van het filiaalsysteem van de grootwinkelbedrijven. We weten nu dat dit verder doorwerkte en er nog maar weinig middenstanders te vinden zijn. Tegenwoordig heb je b.v. een Media-Markt, die kleine winkels nekt. Het publiek loopt er wel heen! We moesten zelf meer sociaal bewust zijn en de mogelijke gevolgen voor de kleintjes inzien en – degene die hiertoe in staat is – iets meer neertellen bij de handwerkende kleinhandelaar, de tv-reclame laten voor wat het is. Ik maak een einde aan mijn mijmerij en keer terug op mijn schreden.

De draad oppakkend: had men maar de eigen fouten erkend, maar neen, er was veel arrogantie. Tenslotte kwam nog verduistering ‘ten blakke’ (herken je deze uitdrukking?). De Hanzebank verdiende

eigenlijk alleen geld met het innen van wissels, het verschil in debet- en creditrente bracht geld in het laatje en de provisie bij aandelentransacties. Bij de liquidatie bleken er nogal wat dubieuze debiteuren te zijn, wat lang geheim was gehouden. Kwalijke praktijken, teveel om op te noemen. Er werd ooit een en ander bekookstofd ten nadele van het algemeen belang. Alle maatregelen om het debacle te vermijden, kwamen te laat. De Hanzebank ging over de kop. Er kwam nog een 'Hanzewetje', maar die kon het tij niet meer keren. De bank kwam 'kaol te stân', ze 'waren kêps', zei men.

De afwikkeling van het faillissement was pas in 1936. Het was de ontwarring van een grote kluwen. In 1949 moest het zelfs tot een openbreking van de procedure komen en de laatste notitie van de curator is gedateerd in 1962. Een lange lijdensweg!

De Hanzebank in Den Bosch had lange tijd als voorzitter burgemeester M. Völker van Veghel, de heer L. van der Steen, ontvanger der Godshuizen in Den Bosch, was secretaris van de bank.

Van belang is het vermelden van specifieke, schrijnende gevolgen in ons Oirschot. Ik ben zo vrij er een paar te noemen. Uiteraard zijn de betreffende mensen al lang ter ziele en het doet nu niet meer zo zeer bij een enkel familielid, dat nog in leven is.

Heel erg getroffen werd Toon van Esch en z'n 'Cisca Daendele', de familie van de Spoordonkse watermolen. Toon had pas een faillissement van een koekfabriek achter de rug, waarin hij waardeloze aandelen bleek te hebben. Voordien zaten Toon en Cisca er warmpjes bij, ze hadden in de Boterwijksestraat zelfs vier boerderijen in eigendom. Het schijnt dat drie van deze bezittingen door de ineensstorting van de Hanzebank te gelde gemaakt moesten worden. Verschrikkelijk, om het nooit te boven te komen. Door hard werken en zuinig leven heeft men de kop boven water kunnen houden.

Zielig vind ik het geval van Kee Snelders, die woonde in het Beelaerts Hofje ofwel de St. Anna en Oda-stichting in de Heistraat. Een alleenstaand vrouwke, dat goed gespaard had van de weinig

inkomsten en zo voor haren doen gerust de oude dag tegemoet kon zien (Drees was er nog lang niet!). Maar niks ervan: al haar spaarcentjes werden om zeep geholpen. Kee was huishoudster bij de vader van Carl Romme, de grote staatsman die in 1896 in de Molenstraat in Oirschot werd geboren, waar nu de firma Verspaandonk is gevestigd. Om Kee nader te duiden: ze was een zuster van Mieke Beijnsens, die met haar meisjesnaam Snelders heette, en getrouwd was met Friedje Beijnsens. Ze hadden een winkeltje in snoepgoed in het smalle huis wat nu Koestraat 11 is. Kee Megens heeft er later gewoond. Echte oude Oirschottenaren kennen de naam Mieke Beijnsens wel als ze diep in hun geheugen duiken. Het winkeltje stond bekend om z'n plèk-snoepjes; bij kinderen erg in trek. In en in treurig, zo'n geval.

De oude Termeer-kes, de ouders van Hein en Januske Termeer, schijnen bij de ondergang van de Hanzebank flink gewankeld te hebben met hun leerlooierij. Grote stroppen, maar ze zijn niet ten onder gegaan.

Een verwoestende nasleep ging door het Brabantse land. Velen gingen wel ten onder en vervielen tot armoe.

Meester Bogmans, een oudoom van onderwijzer Chris Bogmans, was kassier van de Boerenleenbank. Hij huilde, aldus mijn zegsman, toen ook de bank van de boeren grote verliezen leed door toedoen van de Hanzebank. Een les voor velen, maar wel een dure.

Voordat ik afsluit heb ik iets terzijde, zoals dat genoemd wordt. Iets waarvoor ik heemleden oproep om mij bij te praten, als ge er meer van weet. Het gaat over Car. Van Gerve (zonder n), geboren in 1881 en gestorven in 1913 en rector in Oirschot blijkt te zijn geweest. Zijn lichaam rust in een grote grafkelder, genaamd 'Grafstede', op het kerkhof in Orthen. De meeste bisschoppen van ons bisdom liggen daar te wachten op de Opstanding. Bij de geschiedenis van de Hanzebank vond ik dat er een grootwinkelbedrijf n.v. Meuwese-Van Gerve in Den Bosch is geweest. Dertien winkels had die firma en een grote schuld bij de Hanzebank. De kleine winkelier werd zo

mede gedood door zijn eigen bank! Mijn nieuwsgierigheid was gewekt: is de rector van dezelfde familie als de mevrouw van het grootwinkelbedrijf? Omdat de rector in 's-Hertogenbosch begraven is, zou dat wel eens kunnen. Ik weet, er zijn grotere problemen dan naamsverwantschap, maar niettemin zou ik wel willen weten of er verband is.

Tot zover deze bijdrage aan 'Van den Herd'. Thuis, op den herd van vele gedupeerden, zal stil verdriet geweest zijn en misschien was men wel gedwongen het 'zand'ten' van den herd achterwege te laten. Nu kan men zeggen: het is zo lang geleden, zand erover!

Theo van de Loo, Beloken Pasen 2008

Weet u ter gelegenheid waarvan deze foto gemaakt is en wie er op staan? Graag een telefoontje naar:
Ans Verhouden, telefoon 0499-572303

MISSIONARIS IN ZAÏRE (KONGO)

Broeder Clemens (Cees Vennix)
Geboren: 05-08-1901 Oirschot
Professie: 02-07-1935 Meerssen
Overleden: 10-11-1964 Basoko
(Zaïre)

Op 17 oktober 1935 vertrekt Cees Vennix als broeder Clemens met de S.S. 'Albertville' naar Isangi, een missiepost in het toenmalige Belgisch Kongo.

Cees Vennix was een oom van Victor van Kessel en een broer van zijn moeder.

Hij had zijn smederij met woning in de Rijksluisstraat, waar hij sinds de dood van zijn vader in 1929 alleen woonde, verkocht en deed zijn intrede bij de Montfortanen.

Hij was 34 jaar en een echte gemeenschapsmens. Hij was lid van het zangkoor en de ruitersportvereniging, hij had veel vrienden in Oirschot die het ongetwijfeld niet hebben begrepen hoe hij alles achter kon laten en een heel ander leven begon.

De beginjaren werden doorgebracht met de opbouw van de missiepost Isangi. Na de stichting van Bondamba was hij twee jaar op die missiepost werkzaam (1938-1940). Hij vertrok daarna naar Elisabetha om een grote nieuwe kerk te bouwen, en zou voortaan op deze plaats werkzaam blijven (1940-1964). Onder zijn leiding werd het scholencomplex voor onderwijzers met patershuis en kapel gebouwd. Hij startte in 1957 een juvenaat voor broeders, maar dit idealisme bleek te hoog gegrepen en niet uitvoerbaar.

Hij hield intussen contact met de familie, maar ook met zijn vrienden uit Oirschot o.a. Marie v.d.Steen, fam. v.d.Boomen en Theo v.d.

Loo. Enkele van deze brieven zijn bewaard gebleven en ik heb ze

van Theo gekregen (waarvoor nog mijn hartelijke dank). In deze brieven blijkt vooral zijn betrokkenheid met de Oirschotse gemeenschap en ik kan er weinig in terug vinden van zijn werk in de missie. Hierover vertelde hij wel tijdens zijn vakanties in Oirschot, maar hij genoot er ook van om op tijd een bezoek te brengen aan Deken de Vries en de avonden bij hem door te brengen onder het genot van een sigaar en een borreltje.

Zijn laatste bezoek aan Oirschot was in de zomer van 1959. Het was toen al onrustig in de Kongo en er werd hem toen al aangeraden om niet meer terug te gaan. Hoewel hij door het veranderde werk- en leefklimaat al dacht aan een terugkeer naar het klooster in Oirschot vond hij het nog te vroeg om voorgoed hier te blijven. De Kongolezen raakten in de ban van onafhankelijkheid en Koning Boudewijn had op 13 januari 1959 de onafhankelijkheid in het vooruitzicht gesteld maar er werd geen directe datum genoemd. Echter de Kongolezen werden ongeduldig en door het uitbreken van ongeregeldeheden werd de Staat gedwongen tot een duidelijke stellingname. Op 20 januari 1960 begon in Brussel de conferentie om de toekomst van Kongo, maar de Kongolezen kwamen niet om te onderhandelen maar om het vaststellen van een definitieve datum. Kongo zou op 30 juni 1960 onafhankelijk worden.

De Kongolezen vierden de dag van de onafhankelijk als een groot feest, maar na enkele dagen stortte de vertrouwde wereld in, muitende soldaten plunderden winkels en veranderden de hoofdstad Leopoldstad in een chaos, daarbij was er de strijd van de politici om de macht te grijpen waardoor de onlusten verergerden.

De wanorde in Leopoldstad had nog geen directe gevolgen voor de verder afgelegen missiegebieden, maar na verloop van tijd kwam hier verandering in. De onafhankelijkheid was hun voorgesteld als het verkrijgen van geld en goederen in overvloed maar de teleurstelling was groot toen bleek dat hun droomwereld geen werkelijkheid werd. Na vier jaar onafhankelijkheid was het Kongolese volk armer dan ooit.

In het voorjaar van 1964 braken verschillende opstanden uit die gericht waren tegen de regering. De rebellie kreeg een explosieve

uitbreiding en de kracht van de rebellen lag niet in het bezit van wapens maar in de bijval van de bevolking. De mensen waren ontevreden over het wanbeleid in hun land en zij haalden de rebellen dan ook als hun bevrijders binnen.

In de maand augustus was de opmars voor de rebellen één grote triomftocht. Zij trokken door streken waar de bevolking hen juichend ontving. Maar bij het bereiken van gebieden waar andere politieke leiders werden geëerd bleef de bevolking afzijdig en strandde de zegetocht en zo kwam ook de eerste tegenstand. Soldaten van het nationale leger begonnen bij Lisala, begeleid door huurlingen een tegenaanval waarbij, ondanks hun gewaande onkwetsbaarheid, veel rebellen sneuvelden.

De grote nederlaag had een dramatische ommekeer tot gevolg voor de missionarissen en zusters op alle missieposten.

In de nacht van 29 op 30 oktober kwam de commandant bij de missiepost in Elisabetha het bevel overbrengen dat de zusters en missionarissen, waaronder broeder Clemens, zouden worden opgehaald om naar Basoko te worden overgebracht. De hoofdcommandant wilde hen persoonlijk onder arrest stellen. Vanaf het begin werd duidelijk dat er van een menselijke behandeling geen sprake was. Ze werden gedwongen tussen de woedende bevolking door te lopen en met geweerkolven en stokken werden ze op hun ruggen en hoofden geslagen.

Na een week van streng huisarrest werd de toestand ernstiger. Op een morgen werden de gevangenen onder begeleiding van tierende en slaande rebellen naar het strafkwartier gedreven en in twee hokken opgesloten. Gedurende drie dagen onderging de groep ontberingen van dorst, treiterijen en mishandelingen. Daarna werd de behandeling nog slechter. De commandant beval dat allen in één vertrek moesten worden opgesloten. In een donker hok van minder dan 3 bij 3 meter werden 42 personen bijeen gedreven.

Binnen een paar uur smeekte iedereen om frisse lucht en water, en sommigen hielden het niet meer uit en smeekten om doodgeschoten te worden. Na enkele uren dreigde er paniek uit te breken, er werd

geschreeuwd om water en niemand bekommerde zich nog om de ander.

Het moet kort na middernacht geweest zijn toen iemand bemerkte dat broeder Clemens gestorven was. Door de mishandelingen had hij hoofdwonden opgelopen en vermoedelijk had hij bloeditstortingen in de hersenen.

Na zijn dood begonnen de anderen te schreeuwen naar de bewakers dat de broeder dood was en de onderluitenant gaf toestemming om hem naar buiten te dragen. Zijn dood heeft misschien het leven van veel anderen gered omdat door deze consternatie de deur geruime tijd open bleef staan en er op deze manier weer wat frisse lucht binnenkwam.

Broeder Clemens heeft ‘de Hel van Basoko’ niet overleefd. Hij stierf op 10 november 1964 als gevolg van mishandelingen tijdens een gruwelijke opsluiting. Na dertig jaar missionarisleven werd zijn tragische graf de Kongo-stroom. Hij werd 63 jaar oud.

De volgende dag kwam voor de paters en zusters het bevel tot vertrek naar Stanleystad, een afstand van ong. 300 km.

Deze tocht werd afgelegd per vrachtauto en per boot en op 14 november kwam een vermoeide en trieste groep paters en zusters in Stanleystad aan.

Op dinsdag 24 november werd Stanleystad bevrijd en korte tijd later werden de missionarissen met vliegtuigen naar Leopoldstad gebracht en van daar verder naar Brussel.

In de Belgische plaats Gentinnes onder Chastre is in 1967 door koning Boudewijn een gedenkteken onthuld als herinnering aan de omgekomen zusters en paters in de strijd om de onafhankelijkheid van Kongo.

Nelly van Kessel van Nunen

Informatie: Montfortanen in Zaire
H. Tielemans.

WIE WEET WIE WAT WAAR?

Jammer genoeg is er geen enkele reactie binnen gekomen over de foto, die geplaatst is in de vorige Van Den Herd met de vraag: Wie weet wie wat en waar? Toch veronderstel ik dat er verscheidene leden met mij vermoed hebben **wat** er op de foto stond, namelijk een groepje kinderen die mee gedaan heeft, of mee zal doen aan een **kindsheidoptocht**. Toen er geen enkele reactie kwam heb ik besloten dan maar zelf ‘te veld te gaan’ voor informatie. Voor de onwetenden onder ons die nog nooit van de ‘kindsheid’ gehoord hebben, moet ik eerst even het een en ander uitleggen van dit verdwenen fenomeen waar ons ‘roomse leven’ zo rijk mee bedeed was.

Het Genootschap van de H. Kindsheid, zoals het officieel heette, is opgericht in 1843 door een bisschop van Nancy, de Forbin Janson. Hij had uit brieven van missionarissen vernomen op welke onmenselijke wijze de kinderen in China behandeld werden. Die missionarissen wild hij geld verschaffen om deze kinderen te helpen. In dit genootschap deed men een beroep op de gelovigen in West-Europa om daadwerkelijk en tastbaar bij te dragen voor de kansloze kinderen in verre, vreemde landen. In datzelfde jaar al kreeg het genootschap bekendheid in ons land via een ‘Frater van Tilburg’ die bisschop Forbin Janson ontmoet had. Hij heeft er voor geijverd om ‘de H. Kindsheid’ ook in te voeren in de parochies van het bisdom Den Bosch. Het was Mgr.Zwijssen die eind 1848 een eerste afdeling van de H. Kindsheid oprichtte in zijn parochie ’t Heike in Tilburg. Andere parochies in ons land volgden.

Naar het voorbeeld van het Franse genootschap verscheen er vanaf 1850 ook een missietijdschrift voor de jeugd onder de naam ‘*Annalen van het genootschap van de H. Kindsheid tot het doopen en vrijkopen van de ongelovige kinderen in Sina en in andere afgodische landen*’. Die annalen werden gedrukt in de drukkerij van het jongensweeshuis van de Fraters van Tilburg. De lange naam werd pas in 1934 – aan het begin van de 84ste verjaardag – gewijzigd

in **De Kleine Apostel**. (Ik veronderstel dat er nu bij veel lezers een lichtje gaat branden, omdat ze dit tijdschriftje kennen uit hun jeugd.) Het tijdschriftje verscheen om de twee maanden en werd verspreid door zelatrices en zelacteurs. Zij waren het ook, die er op uit gingen op kinderen als lid van ‘de kindsheid’ in te schrijven; ze haalden contributie op en abonnementsgeld voor De Kleine Apostel. Ook de KRO deed met ingang van 1939 een duit in het kindsheidzakje door elke zaterdag het ‘kindsheid-halfuurtje’ uit te zenden.

Tijdens de oorlog – vanaf augustus 1941 – werd de uitgave van De Kleine Apostel verboden, maar in juni 1946 verscheen het eerste naoorlogse nummer weer.

Vanaf 1961 verscheen het tijdschriftje onder een andere naam, namelijk **Klap**. In deze naam zitten de 2 eerste letters van **kleine** en 2 letters van **apostel**: **kl –ap**.

En nu terug naar de Oirschotse realiteit

Ook in mijn Oirschotse ‘roomse jeugd’ bestond de H. Kindsheid en konden kinderen lid worden van **de kindsheid**, zoals wij dat kortweg noemden. Als er ergens een kind geboren was (en dat was regelmatig te doen in de tijd van de grote gezinnen) kwam de zelactrice om de pasgeborene eventueel als lid in te schrijven en een klein bedrag aan contributie op te halen; 15 cent meende mijn oud-zelactrice Anneke zich te herinneren. Een keer per jaar gingen wij, kinderen uit de buurtschappen Snepseind en Laageind, onder haar leiding naar een speciale mis. Te voet natuurlijk, en dat was een hele mars vanaf het Laageind en het Snepseind, maar dat waren we gewend. In welke tijd van het jaar dat was, kan ik me niet herinneren. Voor we de kerk binnen gingen, kregen we een scabulier omgehangen, waarvan de betekenis de meeste kinderen wel ontgaan zal zijn, en na afloop van de dienst kregen wij een snoepje. Vooral dat snoepje heeft klaarblijkelijk indruk op me gemaakt, want dat is me bij gebleven. Maar nu de foto, want zover ik weet (herstel; wist) heeft Oirschot nooit een kindsheidoptocht georganiseerd, wat in verschillende omliggende dorpen – zoals Liempde en Nuenen – wel gebeurde.

Maar, o toeval! Toen ik enige tijd geleden bij heemkundelid Toon van Esch enkele mappen met archieven door mocht kijken, zat daar ook een programmaproef in, van een **H. Kindsheidoptocht in Oirschot op donderdag 27 juli 1905.**

Dus toch een kindsheid optocht!!!

In het programma wordt vermeld dat de viering van de H. Kindsheid opgeluisterd wordt door ‘*de hooge tegenwoordigheid van Z.D.H. Monseigneur C. van de Ven, bisschop van Natchitoches.* Een bekende Oirschottenaar voor de meeste lezers. De kinderen kwamen klaarblijkelijk bijeen bij het R.K.Bondsgebouw (parochiehuis), want om kwart over acht ‘vertrekken zij vanaf daar in een stoet naar de kerk, waar om half negen de mis opgedragen zal worden door bisschop van de Ven en de feestpredikatie gehouden wordt door Pater Goossens. Na de mis is de optocht door het dorp waar volgens het programma alle kinderen van 6 tot 15 jaar aan deelnemen’. Over die 15-jarigen heb ik zo mijn twijfels. Ik kan me niet voorstellen dat in die tijd een kind dat van de Lagere School af was, nog als kind werd beschouwd; eerder als bijna-volwassene die meteen in het arbeidsproces ingeschakeld werd.

De optocht moet bestaan hebben uit 12 groepen van kinderen en elke groep werd vergezeld door 2 zeldactrices. Voor de goede orde waarschijnlijk.

Iedere groep beeldde een ander tafereel of personen uit op het gebied van het kerkelijk leven en vooral het missionaire leven. Om maar enkele groepen te noemen: een groep die hulde uitbeeldde aan onze pastoor-deken Franken, één die hulde bracht aan Mgr. Van de Ven, een groep met missionarissen uit China, waarbij arme geboeide slaafjes voortgedreven door slavenhandelaars. Het kindje Jezus met drie koningen kwam voorbij, een groep met zwarte missiezusters, een andere met rode zusters. Zelfs de koning en de koningin passeerden. En tussendoor bruidjes, veel bruidjes en kinderen met kerkelijke vaantjes enz. enz. Maar wat het versierde rijtuig met koningin Marij Stuart – ook in de optocht aanwezig - met de Kindsheid te maken had, ontgaat mij volkomen.

Maar de groep die in verband met de foto voor ons het meest interessant is, is groep 2 van de optocht, uitbeeldend

Hulde aan Z.H. Paus Pius X.

Het pauselijk vaan met portret tusschen twee pauselijke schilden. Het beeld van Zijne Heiligheid gedragen door vier bedienden van het pauselijk hof. Zouaven te voet en zouaven te paard. Romeinse ridders met 2 pages. Paus Pius X met twee kardinalen gezeten op eenen triomfwagen, begeleid door twee dragers der pauselijke waaiers.

Zou dit misschien.....??? Het gezelschap op de foto is inderdaad wel van een ‘hoog pauselijk gehalte’.

Na dit gelezen en geconstateerd te hebben wilde ik natuurlijk weten of deze optocht in 1905 een eenmalig iets was. Bijvoorbeeld ter ere van Monseigneur van de Ven die in november 1904 tot bisschop gewijd was, of dat er misschien in vroegere jaren meerdere optochten geweest zijn, waar deze foto gemaakt kon zijn. Op dus naar het bejaardenhuis, waar volgens mij toch de ervaringsdeskundigen wonen, zo dacht ik. Maar dat viel bar tegen. Ze wisten met z'n allen niet meer dan ik, en meestal nog minder. Wel kreeg ik meermaals het welgemeende advies om maar eens bij de heemkundekring te informeren, omdat die zoiets wel wisten. Ja, ja! Gelukkig waren daar ook 2 bijna-honderdjarigen en één daarvan wist zich inderdaad Oirschotse kindsheidoptochten uit zijn prille jeugd te herinneren.

Al met al weet ik dus, na al mijn naspeuringen, alleen **wat** er **waarschijnlijk** op de foto staat, maar niet **wie** en niet **waar**. Maar de lezer is ondertussen wel iets meer over ‘de kindsheid’ aan de weet gekomen.

Clari van Esch van Hout

INHOUD

COLOFON	1-2
MIDDAGEXCURSIE EINDHOVEN Arthur de Vries	3-5
II. FAMILIE BERNAERTS/ VAN ACHEL/ DE KETELAER Hanneke v.d.Bogaart-Vugts	6-22
HANZEBANK- PERIKELEN Theo van de Loo	23-31
MISSIONARIS IN ZAÍRE (KONGO) Nelly van Kessel van Nunen	32-35
WIE WEET WIE WAT WAAR? Clari van Esch van Hout	36-39
INHOUD	40